

Bijilantzia¹

Julian BARNES
Itzultzailea: Izaskun ETXEBESTE ZUBIZARRETA²

Alemanari bultza egin nionean hasi zen guztia. Tira, austriarra zen akaso —azken batean, Mozartena zen kontzertua— eta kontua ez zen egiaz orduan hasi, urte batzuk lehenago baizik. Hala ere, hobe da data zehatz bat ematea, ezta?

Beraz: azaroko ostegun bat, Royal Festival Halla, arratsaldeko zazpi eta erdiak, Mozarten K595 Andras Schiff-ek interpretatuta, eta jarraian Xostakovitxen laugarrena. Gogoan dut nola pentsatu nuen, eztanda egi-ten nuelarik, Xostakovitxen pieza horrek musikaren historiako pasarterik ozenenatarikoak zituela, eta ez zela erraza ezer entzutea *haien* gainetik. Baina aurrera jauzi egitea da hori. Zazpiak eta hogeita bederatzik: aretoa beteta zegoen, eta entzuleak normalak ziren. Sartzen azkenak behetik zetozen, kontzertu aurretik babesleak eskainitako edariak hartzetik. Badakizue nolakoa den jende klase hori: «hara!, eta erdiak hortxe-hortxe izango dira, baina buka dezagun kopa hau, egin dezagun komunitik buelta, igo gaitezen patxadaz, eta pasatu gaitezen indarka dozena-erdi bat lagunengainetik gure eserlekuetara iristeko. Ez zagok presarik, adiskidea: antolatzaileak jarri dik sos puska bat, eta Haitink maisuak itxaron zezakek zertxobait gehiago kamerinoan».

Austro-alemaniarra —bakoitzari berea emateko— zazpiak eta hogeita hiruan iritsi zen, gutxienez. Txikitxoia zen, burusoiltzen hasia, betau-

[1] *The Lemon Table* [Mahai limoi-kolorea] (2004) narrazio liburuan argitaratua.

[2] (I. O.): Narrazio honen itzulpena, zilegi bazait, musikak bizi zuen aita zenari eskaintzen diot, hark esan ohi zuenez, eztula etxean eginda joan behar baita kontzertuetara.

rrekoak zeramatzan eta alkandora-lepo hegaldunean tximeleta-begizta gorria. Ez zen etiketa-jantzia, zehazki; beharbada haren jatorriko lurraldean kalerako erabiltzen zen janzkeraren bat zen. Handiputz samarra ere bazela pentsatu nuen, eta ez soilik alboan bi emakume zeramatzalako, bakoitza alde banatan. Esango nuke hogeita hamar urte pasatxo zituztela hirurek ere: zentzu pixka bat izateko adina urte, alegia. «Eserleku onak dira hauek» esan zuen, nire aurreko lerroan beren tokiak aurkitu zituztenean. J 37, 38 eta 39. Nirea K 37a zen. Istantean hartu nuen begitan. Erosi zituen sarrerak zirela-eta nesken aurrean bere burua goratuz. Pentsatzen dut agentzia batean erosiko zituela beharbada, eta lasaitua hartuko zuela; baina ez zuen halakorik adierazi. Eta zergatik emango diot zalantzaren onura?

Esan bezala, entzuleria normala zen. Ehunetik laurogei hiriko ospitaleetan eguneko baimena jasotakoak, biriketako sailak eta otorrinolarinologia departamentuak lehentasuna izan baitzuten sarrerak hartzerakoan. Laurogeita hamabost dezibeleetik gorako eztula baduzu, erreserbatu orain eserleku hobea. Jendeak ez du behintzat puzkerrik botatzen kontzertuetan. Ez dut sekula inor puzkerka entzun. Zuek bai? Haatik, pentsatzen dut botatzen dituztela. Eta horrek arrazoa ematen dit, partez: mutur batekoa isilarazi badaiteke, zergatik ez bestekoa? Nire eskarmentuaren arabera, bi-bietan jasotzen dugu aurretiaz ohartarazpen kopuru berbera, gutxi gorabehera. Baina jendea, oro har, ez da aritzen puzker-jario zaratatsuan Mozart entzutean. Horregatik uste dut basakeria erabatekoan erortzetik gordetzen gaituen zibilizazio-geruza meharren azterna apur batzuk atxikitzen direla oraindik.

Hasierako allegroa aski ongi joan zen: doministiku pare bat, karkaxa trinkozko kasu gaizto bat anfiteatroaren erdian, ia-ia esku-hartze kirurgikoa behar izan zuena, erloju digital bat eta egitarauaren orri-pasa dezente. Batzuetan pentsatzen dut egitarauen azaletan argibideak jarri beharko lituzketela. Adibidez: «Hau egitarau bat da. Gaur entzungo duzun musikari buruzko informazioa dakar. Begirada bat eman nahiko diozu, agian, kontzertua hasi aurretik. Hartara, jakingo duzu zer jotzen ari diren. Horretan denbora gehiegi ematen baduzu, galarazte bisuala eragingo duzu eta baita intentsitate apaleko zarata zenbait ere, kontzertuaren zati bat galduko duzu, eta ingurukoak gogaitzeko arriskua izango duzu, bereziki K 37 eserlekuko gizasemea». Noizean behin egitarauak informazio testutxo bat ekarriko luke, erdi aholkua-edo litzatekeena, telefono mugikorrei buruz edo eztul egiterakoan musuzapia erabili beharri buruz. Baina inork jarriko al lieke arretarik? Erretzaileek zigarro-pake-

teetako osasun-oharra irakurtzean bezala litzateke. Mezua jasotzen dute, bai, baina ez dute egiaz jasotzen: neurri batean ez dute uste beraiei dago-kienik. Gauza bera gertatuko zaie eztulkariei. Ez nuke sobera ulerbera azaldu nahi: barkamenari bide ematea litzateke hori. Eta informazio gisa, zenbatetan ikusten duzue musuzapi bat ateratzen soinua moteltzeko? Plateako atzealdean nengoen behin, T 21ean. Bachen *Kontzertu Bikoitza*. Nire aldamenekoa, T 20, ipursaltoka hasi zen bat-batean, zaldi izu baten gainean balego bezala. Pelbisa aurrera ekarrita, patrikak miatzen hasi zen ero moduan musuzapiaren bila, eta harekin batera giltza-sorta handi bat ere ateratzea lortu zuen. Haiek erortzean nahasirik, musuzapia askatu zuen eta doministikuak hainbat norabidetan egin zuen eztanda. Mila esker anitz, T 20. Giltzei begira pasatu zuen gero, larri, mugimendu lentoaren erdia. Azkenean, haiek oinazpian hartuta konpondu zuen arazoa, eta satisfazio airearekin itzuli zituen begiak bakarlariengana. Tarteka, haren zapata higikorren azpitik zetorren zalaparta metaliko arin batek apaindura mesedegarri batzuk eransten zizkion Bachen partiturari.

Amaitu zen allegroa, eta Haitink maisuak burua makurtu zuen astiro, baimena emanez bezala guztioi listu-ontzia erabiltzeko eta Gabonetako erosketei buruz solas egiteko. J 39k —emakume vienar ilehoria, egitaraua nahaspilatu eta orrazkera konpondu zalea— gauza asko topatu zituen J 38ko Alkandora-lepo Hegaldun jaunari kontatzeko. Gizonak baiezkoa egiten zion buruarekin, jertseen edo halako zerbaiten prezioari buruz zioenaz adostasuna erakusteko. Schiffek zeramanaren ukitu delikatuaz ari ziren agian, nahiz zalantza egitera lerratuko nintzatekeen. Haitinkek burua goratu zuen berriketen emisioa eteteko ordua zela jakinarazteko, batuta jaso zuen eztulak amai zitezen eskatzeko, eta, ondoren, belarria albo batera eramanez, buelta-erdi sotil bat eman zuen, adierazi nahian berak, orain, bere aldetik behintzat, piano-jotzailearen sarrera arreta osoz entzuteko asmoa zuela. *Larghettoa*, seguru asko jakingo duzue, pianoko solo batez hasten da, egitaraua irakurtzeko lana hartu zutenek espero zuten «melodia soil eta lasai» bat iragarritz. Huraxe da, gainera, Mozartek ez tronpetarik, ez klarineterik eta ez danborrik ez erabiltzea deliberatu zuen kontzertua: beste era batera esanda, pianoari are arreta handiagoa jartzeko eskatzen zaigu. Eta orduantxe, Haitinkek burua oraindik alboratua zuela eta Schiff lehen konpas lasaiak eskaintzen hasi zitzaigunean, orduantxe oroitu zen J 39 jertseei buruz esateko utzi zituenez.

Aurrerantz makurtu nintzen, eta hatz ukaldi bat eman nion alemanari. Edo austriarrari. Ez dut ezer atzerritarren kontra, bidenabar esanda. Onartzen dut britainiar kankailu, hanburgesaz elikatu eta Munduko Ko-

pako elastikodun bat izan balitz, bi aldiz pentsatuko nukeela. Eta halaxe egin nuen austro-alemaniarren kasuan ere. Honela. Bat: *nire* herrialde-*ra* zatoz musika entzutera; bada, ez zaitez portatu oraindik zurean bazina bezala. Eta bi: zure jatorria nik uste dudana delarik, are okerragoa da Mozarten kontzertu batean portaera hori izatea. Hortaz, erpurua eta lehen bi hatzak elkarturik tripode bat osatu, eta bultzada bat eman nion J 38ri. Gogor. Itzuli egin zen instintiboki, eta begirada zorrotza bota nion, hatz bat ezpainen gainean jarriz. J 39k berrikerari utzi zion, J 38 errudun sentitzen zela zirudien, nire satisfaziorako, eta J 37k apur bat ikaratu egoteko itxura zuen. K 37 —ni— musikara itzuli zen. Ezin izan nintzen erabat kontzentratu, egia esan. Bozkarioa sentitzen nuen nire barnean gora etortzen, doministiku baten gisan. Egin nuen azkenean, hainbeste urteren buruan!

Etixeratu nintzenez, Andrewk bere ohiko logika erabili zuen ni zapuzten saiatzeko. Beharbada nire biktimak uste zuen zuzen portatu zela, inguruko guztiak berdin jokatzeko ari zirelako; ez zuen hezibiderik gabe jokatu, ezpada hezibide oneko agertzen saiatu zen: *wenn in London...* Horrez gain, eta alternatiba gisa, Andrewk jakin nahi zuen ea kontua ez ote zen garai hartako musika asko errege-erreginen eta duke-dukesen gortetarako konposatzen zela, eta ea halako mezenasak ez ote ziren hara eta hona ibiliko beren segizioekin afaltzen ari ziren bitartean, harpa-jotzaileari oilasko hezurak jaurtiz eta aldamenekoen emazteak limurtzen saiatuz, haien enplegatu xumeak espineta nola astintzen zuen ia kasu eman gabe. Baina musika ez zen konposatzen portaera txarra gogoan izanik, egin nuen protesta. Nola dakizu hori, erantzun zidan Andrewk: seguruenik musikagile horiek bazekiten beren musika nola entzungo zen, eta idazten zuten musika aski ozena izango zen oilasko-hezur-jaurtiketa edo korroskada orokorrak estaltzeko, edo bestela, segurua-gogoa agian, saiatuko ziren idazten edertasun hain erdiragarriko doinuak, non barrualdeko baronet likits batek ere utziko baitzion une batez botikariaren emaztearen haragi estali gabeei zirri egiteari. Ez ote du musika horrek erronka horregatik iraun —edo agian arrazoi horregatik, hain zuzen— hain denbora luzean eta hain ongi? Bestalde, eta azkenik, oso litekeena zen nire aldameneko lepo-hegaldun kaltegabe hura barrualdeko baronet haren oinordeko zuzen bat izatea, hura bezalaxe portatzen ari zena, besterik gabe: sarrera ordaindu zuen, eta eskubidea zuen nahi beste arreta jartzeko edo ez jartzeko.

—Vienan —esan nion—, duela hogeit hamar urte, operara joan eta den eztulik txikiena egiten bazenuen, lekaio bat azalduko zitzai-

zun belaunetarainoko galtzak eta ileorde hautseztatu bat jantzita, eta ezturen kontrako goxoki bat emango zizun.

—Horrek areago galaraziko zion arreta jendeari.

—Hurrengo batean ez egiten ikasten zuten.

—Edonola ere, ez dut ulertzen zergatik jarraitzen duzun kontzertuetara joaten.

—Nire osasunaren onerako, mediku jauna.

—Kontrara eragiten dizula dirudi.

—Ez diot inorengatik utziko kontzertuetara joateari —esan nuen—. Inorengatik ere ez.

—Ez gara horretaz ari —erantzun zidan, begiak itzuliz.

—Ni ez nintzen horretaz ari.

—Konforme.

Andrewren ustez etxean geratu beharko nuke nire musika-katearekin, nire CD bildumarekin, eta gure auzo eramankorrekin, zeinak nekez entzuten baititugu ezdarriak libratzen mehelinaz bestaldean. Zertarako hartzen duzu kontzertuetara joateko lana, galdetzen dit, horrek ernegatu egiten bazaitu? Joaten naiz, erantzuten diot, zeren musika-areto batean zaudenean, sarrera ordaindu eta bertaratzeko ahalegina egin ondoren, arreta handiagoz entzuten baituzu. Esaten didazunagatik ez, erantzuten dit: gehienean arreta galdurik egoten zarela dirudi. Tira, arreta handiagoa jarriko nuke arreta galaraziko ez balidate. Eta zeri jarriko zenioke arreta handiagoa, galdera teoriko huts-hutsa eginda? (ikusten duzue zeinen probokatzailera gerta daitekeen Andrew). Une batez hausnartu ondoren, zera esan nion: bada, pasarte ozenei eta pasarte sotilei, hain zuzen. Pasarte ozenei, zeren, punta-puntako musika-kate bat edukiagatik ere, ezer ezin bailiteke konpara ehun musikari edo gehiago zure aurrean guztia emanez, airea soinu bezala ari direneko errealitatearekin. Eta pasarte sotilei, zeren, are paradoxikoagoa dena, uste baitezakezu edozein goi-fidelitate ekipok aski ongi erreproduzi ditzakeela. Baina ez da hala. Esaterako, *largettoaren* hasierako konpas horiek, hogeitaz, hogeita hamar edo berrogeita hamar metroan barrena espazioan hedatuz; nahiz hedatzea ez den hitz zuzena, bidean emandako denbora iradokitzen baitu, eta musika zuzenaz datorrenean, denbora nozio oro ezerezten da, ezerezten diren bezala espazioa eta lekua, bestalde.

—Eta zer moduz joan zen Xostakovitxena? Aski ozen sasikumeen zarak estaltzeko?

—Tira —erantzun nion—, interesgarria da diozun hori. Badakizu nola hasten den klimax boteretsu horiekin, ezta? Hor konturatu nintzen pasarte ozenei buruz esan nahi izan dudana. Guztiak ari ziren hots ahalik handiena ateratzen —metalezko instrumentuak, tinbalak, dunbala—, eta badakizu zer zen horien guztien gainetik entzuten zena? Xilofonoa. Emakume batek jotzen zuen, eta ezkila batena bezain argi iristen zitzaigun hotsa. Bada, disko batean entzun izan bagenu, pentsatuko genuen ingeniari-tza-lan sofistikatu baten emaitza izan zela... *nabarmentzea* edo nola ere deitzen dioten. Aretoan, aldiz, bagenekien Xostakovitxek halaxe entzun zedin nahi zuela.

—Ongi pasatu zenuen, orduan?

—Baina era berean konturatu nintzen tonuak duela garrantzia. *Piccola* ere berdin nagusitzen da. Kontua ez da soilik, hortaz, eztula edo doministikua eta haien bolumena, baizik zer-nolako testura musikalarekin ari den lehian. Eta horrek esan nahi du, jakina, pasarterik ozenetan ere ezin zarela erlaxatu.

—Datozela zuretzat ezturen kontrako goxokiak eta ileorde hautsez-tatuak —esan zuen Andrewk—. Bestela, uste dut zeharo burutik egingo duzula, benetan.

—Zuk esatea ere... —erantzun nion.

Bazekien zertaz ari nintzen. Mintza nadin apur bat Andrewri buruz. Elkarrekin bizi gara azken hogeitun urte edo gehiagoan; berrogei osatu gabe genituen elkar ezagutu genuenean. Viktoria eta Alberto Museoko altzarien sailean egiten du lan. Bizikletaz joaten da hara egunero, izan euri ala eguzki, Londres alderik alde zeharkatuta. Hara bidean bi gauza egiten ditu: kasetetan grabatutako liburuak entzuten ditu walkmanean, eta sutako egurra noiz begizatuko ibiltzen da. Badakit ez sinestekoa dirudiela, baina gehienetan lortzen du bere otarra betetzea, arratseko surako lain. Hortaz, pedalei eraginez joaten da leku zibilizatu honetatik beste batera, *Daniel Derondaren* 325. kasetea entzunez eta, aldi berean, adar jausiei eta edukiontziei adi.

Baina hori ez da guztia. Andrewk su egurra erraz lortzeko zeharbide mordo bat ezagutzen badu ere, ibilbidean denbora nahikoa eta gehiegi ematen du auto-ilaratan trabatuta. Eta badakizue nolakoak diren auto-gi-

dariak: gainerako autoei besterik ez diete erreparatzen. Autobusei eta kamioiei ere bai, jakina; motor-gidariei, tarteka; txirrindulariei, sekula ere ez. Eta honek bere onetik ateratzen du Andrew. Hortxe ibiltzen dira, beren ipurdi gainetan eserita, gas-isuriak airera jaurtiz, pertsona bakarra auto bakoitzeko, ingurumenaren abusatzaile berekoiz beteriko errenkadatan, bolantea etengabe biratuz berrogeita bost zentimetroko tarte batean sartzen saiatzeko, txirrindularirik inguruan baden lehenago begiratu ere egin gabe. Andrewk oihu egiten die. Andrew, nire adiskide, bidelagun eta maitale-ohi zibilizatu hori, Andrew, zaharbertzaile batekin marketeria guztiz finezko pieza baten gainean konkorturik egun erdia pasatu duen hori, Andrew, belarriak victoriar aristokraten garaiko esaldiz beteak dituen hori, oihu batean lehertzen da:

—Putakume halakoa!

Orobat oihukatzen die «Minbiziak joko ahal hau!» edo «Sar hadi kamioi baten azpira, ipurdi-aurpegi hori!».

Galdetzen diot ea zer esaten dien emakumezko gidariei:

—A! Ez diet puta deitzen —erantzuten dit—. «Atso zahar zikin halakoa» esanez betetzen dut haiekikoa.

Eta pedalei eragiten die berriz ere, su egur bila eta Gwendolen Harleth-*ez* kezkatu-*rik*. Gidari batek bidea moztzen zionean, autoen sabaiak kolpekatzen zituen. Dinbi eta danba, ardi-larruz forraturiko eskularru batez. Straussen edo Henzeren obretako trumoi-xaflen hots bera aterako zuen. Hegaletako ispiluak ere plegatzen zizkien tanpez, autoaren kontra; honek asko haserretzen zituen sasikume haiek. Baina gaurgero ez du halakorik egiten: duela urtebete inguru asko izutu zen, parean Mondeo urdin bat jarri eta bizikletatik bota zuenean, gidariak iradokizun mehatxagarri zenbait egiten zizkiola. Orain ahots betean «putakume halakoak» oihukatu besterik ez die egiten. Ez dute ezer esaterik, horixe eta bera baitira, eta bai baitakite.

Eztularen kontrako goxokiak eramaten hasi nintzen kontzertuetara. Isun gisa ematen nizkien eskura irismenean nituen arau-hausleei, eta atsedendietan urrunagokoei. Ez zen oso ideia arrakastatsua izan, aurreikusi behar izan nukeenez. Kontzertu baten erdian norbaiti goxoki bilgarridun bat ematen badiozu, paperetik askatzean ateratzen duen zarata entzun behar duzu ondoren. Eta bilgarririk gabeko bat ematen badiozu, nekez sartuko du ahoan seguruenik, ezta?

Zenbait ez zen ohartu ere egiten erasoan ari nintzela edo mendekua hartzen; adeitasunezko keinu bat zela uste zuten. Eta arrats batez mutil gazte hura gerarazi nuen barra inguruan, eta eskua jarri nion ukondoan, baina ez keinuak zalantzarik ez sortzeko bezain gogor. Itzuli egin zen: jertse lepoluze beltza eta larruzko jaka, ile hori tentea eta santu-aurpegi zabala. Suediarra agian, daniarra, beharbada finlandiarra. Luzatzen ari nintzaionari begiratu zion.

—Amak beti esaten zidan sekula ez onartzeko gizon atseginek eman-dako goxokirik —esan zuen irribarre batez.

—Eztulka ari zinen —erantzun nion, haserretu itxura eman ezinik ia.

—Eskerrik asko—. Bilgarriaren mutur batetik heldu, eta hatzetatik kendu zidan, emeki tiratuz—. Zerbait hartu nahi al duzu?

Ez, ez, ez nuen ezer hartu nahi. Zergatik? Aipatzen ez dugun kontu horrengatik. 2A solairutik behera doazen albo-eskailera horietan nengo. Andrew komunera joana zen, eta ni mutil harekin hizketan hasi nintzen. Asti gehiago izango nuela uste nuen. Telefono zenbakiak trukutzen ari ginela, jiratu eta Andrew ikusi nuen guri begira. Ez nuen erraza bigarren eskuko auto bat erosten ari nintzelako plantak egitea. Edo hura lehen aldia zelakoa. Edo beste... zena zelakoa, egia esan. Ez ginen sartu bigarren zatia entzutera (Mahlerren laugarrena), eta iluntze luze eta eskasa izan genuen horren orde. Eta hura izan zen Andrew kontzertu batera nirekin etorri zen azken aldia. Nire ohea partekatze gogo ere joan zitzaion, gainera. Esaten zidan oraindik (seguru asko) maitte ninduela, oraindik (seguru asko) nirekin biziko zela, baina ez zuela sekula gehiago nirekin larrutan egin nahi. Eta geroago esan zidan are larrutarako erdibidean zegoen ezer ere ez zuela nahi, mila esker anitz. Beharbada pentsatuko duzue horrek eramango ninduela esatera «bai, atera trago bat, mesedez» suediar edo finlandiar edo dena delako gazte irribarretsu eta santu-aurpegidunari. Bada erraturik zaudete. Ez, ez nuen nahi, eskerrik asko, ez.

Zaila da nola jokatu asmatzea, ezta? Eta gauza bera gertatuko zaie musikariei ere. Bronkitisak jotako sasikume horiei entzungor eginez gero, arriskatzen dira itxura ematera hain daudela musikan buru-belarri sartuak, non, aizu, egizu nahi adina eztul, ze ez baitute antzeman ere egingo. Aldiz, beraien autoritatea ezartzera entseatzen badira... Nik ikusi dut Brendel eskuak tekletatik jasotzen Beethovenen sonata baten erdian eta begiratu zorrotz bat botatzen erruduna zegoen inguru aldera. Sasiku-

mea, ordea, ez da ziurrenik konturatu ere egiten errietan ari zaizkionik, eta gainerako guztiak, berriz, urduritzen hasten gara Brendelek haria galdu ote duen ala ez pentsatuz eta abar.

Beste estrategia bat jarraitzea erabaki nuen. Goxokiarena txirrindulariak auto-gidariari egiten dion keinu anbiguo baten antzerakoa zen: eskerrik asko, bihotzez, bai, errei batetik bestera etengabe pasatzeagatik; bat-batean balaztatu eta bihotzeko bat izateko asmotan nenbilen, hain zuzen. Ezta pentsatu ere. Agian bazen garaia haien autoen sabaiak zertxobait kolpekatzeko.

Jakizue aski sendoa naizela fisikoki: bi hamarkadaz gimnasia joateak ez dit batere kalterik egin; batez besteko kontzertuzale erkinarekin alderatuta, ni kamioilari bat izan ninteke. Gainera, traje urdin ilun bat jantzi nuen, sargaren tankerako oihal lodi batekoa, alkandora zuria, gorbata urdin ilun kolorebakarra eta, papar-hegalean, armarri heraldikoa zuen intsignia bat. Berariaz diseinatu nuen efektu hori. Gaizkile batek aise har nintzakeen aretozain ofizialtzat. Azkenik, plateatik palkoen sailera lekualdatu nintzen. Auditoriumaren inguru osoan hedatzen dira palkoak: handik zuzendaria ikus dezakezu, eta baita platea eta anfiteatroaren aurreko erdialdea zaindu ere. Aretozain honek ez zuen goxokirik banatzen. Aretozain honek atsedenaldira arte itxaroten zuen, eta orduan arau-hauslearen atzetik joaten zen —ahal zuen erarik nabarmenenean— barraraino edo Tamesisen ertzaren ikuspegi panoramikoa eskaintzen duten gune bereizezin horietako bateraino.

—Barka, jauna, baina ba al dakizu zenbat dezibel hartzen dituen itotzen ez den eztul batek?

Arras urduri begiratzen zidaten, arduratzen bainintzen neure ahotsa ere ez itotzeaz.

—85 inguru, kalkulatzan denez —jarraitzen nuen—. Tronpetaren nota *fortissimo* batek bezainbat, gutxi gorabehera.

Laster ikasi nuen ez niela aukerarik eman behar azaltzeko nondik atera zuten eztarri nardagarri hura eta ez zutela sekula gehiago egingo edo dena delakoa.

—Beraz, jauna, eskertuko genizuke...

Eta alde egiten nuen, *genizuke*-ren *guk* hori geratzen zelarik nire estatus erdi ofizialaren berrespen gisa.

Emakumeekin ezberdin jokatzeko nuen. Andrewk azaldu bezala, be-reizketa egin beharra dago «putakume halakoa»ren eta «atso zahar zikin halakoa»ren artean. Sarritan, haien gizonezko laguna edo senarra izaten zen arazo, oso zitekeena baitzen hark bere baitan ernatzen sumatzea zantzu batzuk, leizeak esku dotorez margoturiko bisonte gorritzaz lohi-tzen ziren garaikoak.

—Sentitzen dugu *zinez* zuk eztula izatea, andrea —esaten nien, ahots apal ia-ia medikoan—, baina orkestrari eta zuzendariari ez die askorik laguntzen.

Hori are iraingarriagoa gertatzen zen esandakoaz ohartzeko zirenean; areago zen autoaren hegaletako ispiluak tanpez plegatzea, sabaia kolpekatzea baino.

Baina nik nahi nuen autoaren sabaia kolpekatu ere. Nahi nuen irain-garri izan. Bidezkoa iruditzen zitzaidan. Hortaz, erasorako hainbat aukera garatu nituen. Adibidez, gaizkilea identifikatuko nuen (estatistikoki gizonezkoa izaten zen gehienetan), atzetik jarraituko nion atsedendikiko kafea edo pinta-erdia hartzen ari zen lekuraino, eta terapeutek ez-eraso-korra deitzen dioten tonuan galdetuko nion:

—Barka, jauna, baina artea gogoko al duzu? Joaten al zara museo eta galerietara?

Galdera honek harrera ona izaten zuen gehienetan, mesfidantzaz tindatua bazen ere. Paper-taula bat eta galde-sorta bat ote nituen ezkutatu-ta? Horregatik, laster batean emango nion segida lehen galdera horri:

—Eta zein dela esango zenuke zure koadrorik gogokoena? Edo gogo-koetarik bat, behintzat?

Jendea gustatzen zaio hori galde diezaioten, eta sari gisa jaso neza-ke *Belar-gardia* erantzuna, edo *Ispiluko Venus* edo Monet *Igebelarrak* edo beste zernahi.

—Tira, bada imajina ezazu hau —esango nien, guztiz adeitsu eta irri-barretsu—: zutik zaude *Ispiluko Venus*en aurrean, eta ni zure inguruan nago, eta, munduan ezer baino gehiago maite duzun koadro ikaragarri ospetsu horri begira zaudela, hasten naiz ni tuka, harik eta oihal zati batzuk txistuz erabat estaliak geratzen diren arte. Eta ez dut behin baka-rrik egiten, baizik zenbaitetan. Zer pentsatuko zenuke zuk? —eta eutsiko nion batere-paper-taularik-gabeko-gizon-zentzudun tonuari.

Erantzunek batzuetan akzioa proposatzen dute, eta besteetan gogoe-
ta: «Zaindariari deituko nioke» edo «Zeharo pitzatuta zaudela pentsatuko
nuke».

—Horixe eta bera —erantzuten dut, apur bat gerturatuz—. Bada or-
duan ez ezazu (eta hemen zenbaitetan kolpetxo bat ematen diet hatzekin
sorbaldan edo bularrean, espero dutena baino apur bat bortitzagoa), ez
ezazu eztulik egin Mozarten erdian. *Ispiluko Venusen* gainean tu egitea
bezalakoa da hori.

Gehienak lotsatu egiten dira, horretara ezkerro, eta gutxi batzuek
denda batean lapurretan harrapatu balituzte bezala erantzuteko jendeta-
suna erakusten dute. Batek edo bik esaten dute: «Zu nor zarela uste
duzu?», zeinari erantzuten baitiot: «Sarrera ordaindu duen bat, zeuk be-
zalaxe». Ohartzekoa da inoiz ez dudala adierazten enplegatu bat naize-
nik. Ondoren eransten dut: «Eta ez dizut begirik kenduko».

Zenbaitek gezurra esaten dute. «Alergia da, belar onduari» esaten
dute, eta nik erantzuten diet: «Zeurekin ekarri al duzu, bada, belar on-
dua?». Ikasle itxura zuen batek barkamena eskatu zidan une egokia hau-
tatzen ez omen zuelako asmatu: «Uste nuen obra ezagutzen nuela. Uste
nuen bat-bateko *crescendo* bat zetorrela jarraian, eta ez *diminuendo* bat».
Suntsitu egin nuen begiradarekin, imajina dezakezuenez.

Ez dezaket esan, ordea, guztiak atsegin edo burumakur agertzen dire-
nik. Traje marradunaz jantzitako tipoak, alubita liskarzaleak, atzetik
emakume kalakariak daramatzaten idiskoak... horrelakoak zailak gerta
daitezke. Gerta liteke nire prozeduretako bat saiatu eta haiiek «Nor de-
montre zarela uste duzu?» edo «Ospa hemendik, aditu?» eta horrelakoak
erantzutea, gaia saihestuz, eta zenbaitek begiratzen didate tipo arraroa
neu banintz bezala, eta bizkarra ematen didate. Ez dut gogoko portaera
hori, jendetasunik gabekoa iruditzen zait, eta horregatik beharbada
ukondokada txiki bat eman niezaioke edaria daraman besoari, horrek
bultzatzen dituelarik nigana jiratzerara, eta, bakarrik badaude, gerturatzen
naiz eta esaten diet: «Badakizu zer? *Putakume nazkagarri* bat zara, eta ez
dizut begirik kenduko». Gehienetan ez zaie gustatzen inork hala hitz
egiterik. Jakina, aurrean emakumerik bada, hitzak neurtu egiten ditut:

—Nola sentitzen da bat —galdetzen diet, eta ondoren etenaldi bat
egiten dut deskripzio zehatzaren bila ari banintz bezala— halako *astakai-
ku berekoi puska* izanik?

Batek Festival Halleko aretozain bati deitu zion. Haren asmoari antzeman nionez, baso xume bat ur eskuan hartu eta esertzera joan nintzen, kendu nuen paparretik armari heraldikoa, eta pertsona ikaragarri zentzuduna bihurtu nintzen:

—Zeinen kontent nagoen ekarri zaituelako! Norbaiten bila nenbilen hau galdetzeko: Zertan da zehazki areto honetako politika, eztulkari zaratatsu eta jarraituei dagokienez? Pentsatzekoa da une jakin batean haiek kanporatzeko neurriak hartzen dituzuela. Erreklamatzeko prozedura azalduko bazenit, ziur naiz gaurko entzule askok atseginez babestuko luketela nire eskaera etorkizunean sarrerak erostea debekatzeko zera... jaun honi.

Andrewk soluzio praktikoak asmatzen jarraitzen du. Esaten dit hobe nukeela Festival Hall utzi eta Wigmore Hall-era joatea. Esaten dit etxean geratu beharko nukeela nire diskoak entzuten. Esaten dit hainbeste denbora ematen dudala begirale lanetan, ezen ziurrenik ezingo naizela musikan kontzentratu. Erantzuten diot ez dudala Wigmore Hallera joan nahi: gerorako gordetzen ari naiz ganbera-musika. Festival Hallera, Albert Hallera eta Barbicanera joan nahi dut, eta inork ez dit eragotziko. Andrewk esaten dit eserleku merkeak hartu beharko nituzkeela, korukoak edo zutikakoen artekoak. Esaten dit eserleku garestiak hartzen dituztenak BMWak, Range Roverrak edo Volvo handiak gidatzen dituztenen tanke-rakoak direla —izan ere, pertsona berberak izango dira seguru asko—, putakume hutsak, alegia, eta ea zer nahi dudana, bada.

Esaten diot bi proposamen ditudala haien portaera hobetzeko. Lehen, goialdean fokuak ezartzea, eta baten batek aterako balu neurri batetik gorako zarataren bat —neurri hori adierazia letorkeelarik egitarauan, eta baita inprimatua ere txartelean, egitaraua erosten ez dutenak ere zigorraren jakitun izan daitezen—, haren eserleku gaineko argia piztuko litzateke, eta pertsona horrek bertan egon beharko luke, zepoan harrapatuta bezala, kontzertuaren amaiera arte. Bigarren iradokizuna diskretuagoa litzateke. Aretoko eserleku bakoitza elektrifikatua legoke, eta entzule zaratatsuari deskarga txiki bat askatuko litzaioke, egiten duen ezgul, muki-soinu edo doministikua bolumenaren arabera. Honela, hainbat espezierekin egindako laborategi-esperimentuek erakutsi duten gisan, araua berriro urratzeko gogoak kenduz joango litzaioke arau-hausleari.

Andrewk esan zuen bi oztopo nagusi aurreikusten zizkiola nire planari, lege-arloko gogoetak alde batera utzita. Lehen zen ezen, gizaki bati

deskarga elektriko bat ematen badiozu, oso litekeena dela aurrez egin zuena baino zarata handiagoa ateratzea. Eta bigarrenik, nire estrategia aldeztu nahi bazuen ere, lerratzen zela pentsatzera kontzertuzaleak elektrokutatzeak ederki asko ekar zezakeela, ondorio praktiko gisa, haiek aurrerantzean sarrerek erreserbatzeko gogo txikiagoa izatea. Eta, jakina, Londresko Filarmonikak areto zeharo huts baten aurrean joko balu, orduan ez nuela kezkatu beharrik izango musikaz kanpoko inolako zarata-rengatik. Eta, baietz, horrekin nire helburua erdietsiko nuela, nahiz, aulkietan neurea beste ipurdirik gabe, orkestrak babes ekonomiko bide-raezina beharko lukeen.

Zeinen probokatzailea gerta daitekeen Andrew, ezta? Galdetu nion ea bera inoiz saiatu ote zen entzuten gizadiaren musika isil eta tristea, nor-bait telefono mugikorra erabiltzen ari zen bitartean.

—Auskalo zein instrumenturekin joko litzatekeen musika hori —erantzun zidan—. Beharbada inolako instrumenturekin ez. Zuk egingo zenukeena da mila kontzertuzale inguru segurtasun-uhalekin batekin eserleketan lotu eta korronte elektriko bat pasarazi diskretuki haien gorputzetik, esanez hobe dutela zaratarik ez ateratzea, deskarga handiago bat jaso nahi ez badute. Intziri eta auhen sorrak entzungo zenituzke, eta askotariko txilio itoak; eta horixe da gizadiaren musika isil eta tristea.

—Ziniko hutsa zara —esan nion—. Bada, niri ez zait batere ideia txarra iruditzen.

—Zenbat urte dituzu?

—Jakin beharko zenuke hori. Ahaztu egin zinen nire azken urtebetetzeaz.

—Horrek zer zaharra naizen besterik ez du erakusten. Aurrera, esazu.

—Zu baino hiru urte gehiago.

—Beraz?

—Hirurogeita bi.

—Eta, esan oker banabil, baina zu ez zara beti horrelakoa izan?

—Ez, mediku jauna.

—Gazte zinela, kontzertuetara joan, eseri eta gustura egoten zinen musika entzuten, besterik gabe?

—Nire gogoramenean, bai, mediku jauna.

—Eta zer da orain gertatzen dena? Gainerakoek dute portaera okerragoa, ala zu zaude sentiberago adinarekin?

—Jendea okerrago portatzen da *orain*, eta horrek bihurtzen nau sentiberago.

—Eta noiz antzeman zenuen aldaketa hori jendearen portaeran?

—Nirekin etortzeari utzi zenionean.

—Ez gara horretaz ari.

—Ni ez naiz horretaz ari. Zuk galdetu didazu. Orduantxe hasi ziren portaera okerragoa izaten. Nirekin etortzeari utzi zenionean.

Andrew horretan pentsatzen geratu zen tarte batez.

—Eta horrek frogatzen du nik diodana. Bakarrik joaten hasi zinen arte, ez zinen konturatzen. Beraz, zurea da arazoa eta ez haiena.

—Bada, etorri berriro ere nirekin, eta ez dut arazorik izango.

—Ez gara horretaz ari.

—Ez, ez gara horretaz ari.

Pare bat egun geroago, gizon bat zangozabatu nuen eskaileretan. Portaera bereziki gaitzesgarria izan zuen: azken minutuan sartuz, gona motzeko emagaldutako bat lagun zuela; hankak zabal-zabal eginda eserlekua atzera bultzatuz eta ingurura begira ari izanez, burua alferrik jiraka; berriketan eta laztanketan jardunez mugimendu arteko atsedendietan (non, eta Sibeliusen kontzertuan!), eta, nola ez, egitarauarekin paperhotsa atereaz. Eta gero, asmatu zer egin zuen azken mugimenduan! Emakumearen aldera makurtu zen, besoa gainetik pasatu, eta hari bikoitzeko biolin-nota zenbait jo zituen haren izterraren barnealdean. Ez konturatzekeko plantak egin zituen emakumeak, gero maitekiro atabalatu zuen lagunaren eskua bere egitarauarekin, eta gizona zuzen jarri zen berriz eserlekuan, satisfazio irriño bat zuela bere aurpegi harropuz eta ergel hartan.

Atsedendian, zuzenean joan nintzen haiengana. Gizona ez zegoen oso... esan dezagun... etorkor. Ni zeharka bultzatu, eta aurrera egin zuen «Hoa popatik hartzera, babo alaena!» besterik esan gabe. Hori entzunda, atzetik jarraitu nien kanpora, eta 2A solairuko albo-eskaileretan behera

ondoren. Nabari zen gizonak presa handia zuela. Seguruenik eztarria garbitu nahi zuen eta listua bota, eta ez tul egin eta doministiku, eta erre eta edan eta erloju digitalaren alarma martxan jarri mugikorraz dei bat egin behar zuela gogora ziezaion. Hortaz, orkatila trabatu nion kolpe batez, eta muturrez aurrera joan zen eskailera-atalaren erdian gaindi. Gizon sendoa zen, eta odola zeriola zirudien. Lagun zuen emakumea, ez zena adeitsuagoa izan eta irribarre maltzur bat egin zuena besteak «Hoa popatik hartzera, babo alaena!» bota zidanean, oihuka hasi zen. Bai, pentsatu nuen urruntzen ari nintzela, agian ikasiko duzu Sibeliusen biolin-konertzertua etorkizunean errespetu handiagoz tratatzen.

Zeren, errespetu kontua baita, ezta? Eta errespeturik ez baduzu, izaten irakatsi beharko zaizu. Benetako proba, proba bakarra da zibilizatua-goak bilakatzen ari ote garen ala ez. Ez al zaudete ados?